

розуміють широку сукупність відмінностей у діяльності правих і лівих парних органів. Прояви функціональної асиметрії відбиваються у відповідних структурах головного мозку.

Асиметрію мозку людини не можна розглядати поза зв'язком із загальною картиною світу і загальними закономірностями природи.

Сьогодні важливо визнати важливість обох півкуль, кожна з яких є провідною (домінантною) у функціях щодо забезпечення певних психічних процесів.

Список використаної літератури

1. Брагина Н. Н. Функциональные асимметрии человека / Н. Н. Брагина, Т. А. Доброхотова. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Медицина, 1988. – 240 с.
2. Ильин Е. П. Дифференциальная психофизиология / Е. П. Ильин. – СПб. : Питер, 2001. – 464 с. : ил. – (Сер. «Учебник нового века»).
3. Неведомська Є. О. Вплив коефіцієнта функціональної асиметрії мозку учнів на їхній темперамент [Електронний ресурс] / Є. О. Неведомська // Вісник психології і соціальної педагогіки : зб. наук. пр. / Ін-т психології і соціальної педагогіки Київ. ун-ту ім. Б. Грінченка ; Моск. гуманіт. пед. ін-т. – 2010. – Вип. 2. – Режим доступу : <http://www.psyh.kiev.ua>
4. Цветкова Л. С. Актуальные проблемы нейропсихологии детского возраста / Л. С. Цветкова. – М. : МПСИ, 2006. – 296 с.

УДК 159.9

К. С. Максименко

ГЕНЕТИЧНО-ПСИХОЛОГІЧНА ПАРАДИГМА В КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПСИХОТЕРАПЕВТИЧНИХ ПІДХОДІВ

У статті здійснено концептуальний аналіз базових положень генетичної психології як однієї з методологічних засад вивчення психотерапії особистісних розладів непсихотичного генезу. Проблеми розглянуто в контексті взаємодії генетично-психологічної парадигми та іншими інтеграційними психотерапевтичними підходами.

Ключові слова: генетична психологія, психотерапія, інтеграційні психотерапевтичні підходи, особистісні розлади непсихотичного генезу.

Максименко К. С. Генетически-психологическая парадигма в контексте интеграционных психотерапевтических подходов. В статье осуществлен концептуальный анализ базовых положений генетической психологии как одного из методологических принципов изучения психотерапии личностных расстройств непсихотического генезиса. Проблема рассмотрена в кон-

тексте взаимодействия генетически-психологической парадигмы и другими интеграционными психотерапевтическими подходами.

Ключевые слова: генетическая психология, психотерапия, интерационные психотерапевтические подходы, личностные расстройства непсихотического генезиса.

Макsymenko K. S. Genetically-Psychological Paradigm in the Context of Integration Psychotherapy Approaches. In the article the conceptual analysis of base positions of genetic psychology is carried out as one of methodological principles of study of psychotherapy of personality disorders of not psychical genesis. A problem is considered in the context of co-operation of genetically-psychological paradigm other integration psychotherapy approaches.

Key words: genetic psychology, psychotherapy, integration psychotherapy approaches, personality disorders of not psychical genesis.

Постановка наукової проблеми та її значення. Серед базальних напрямів розвитку сучасної психотерапії помітною тенденцією є переорієнтація з директивних методів на недирективні, а також широке конвергентне переплетення і взаємозбагачення між різними теоретичними концепціями і практичними техніками. По суті, визначальною симптоматикою функціонування різних психотерапевтичних шкіл є досить часта відмова від ортодоксального наслідування канонів певної класичної школи в прагненні до інтеграції найрізноманітніших підходів і методів. Передусім актуальними залишаються проблеми внутрішньодисциплінарної, міждисциплінарної та транскультуральної інтеграції, а пріоритет певних концепцій найчастіше визначається прагматичним застосуванням психотерапевтичної і психокоректувальної техніки, особливо в умовах інтенсивного потоку інформації про різні, часто відмінні, протилежні, суперечливі психотерапевтичні дискурси і школи, наприклад за традиційним поділом «Захід–Схід». Окреслена проблематика нагально потребує теоретико-методологічного осмислення і коригування, оскільки постає небезпека суто еkleктичного і малообґрунтованого застосування випадкового набору окремих психотерапевтичних прийомів і засобів, які до того ж позбавлені спільного концептуального опертя. Пошуки інтегруючого стрижня, потужного синтетичного змістово-функціонального тезаурусу, спроможного об'єднати широке різноманіття існуючих методик і технік, спрямованих на різні рівні психічної організації людини, є важливим завданням для психологічної думки початку третього тисячоліття. До того ж, на відміну від так званої «еклектичної психотерапії» істинно інтеграційна психотерапія припускає, перед-

усім, концептуальний синтез різних базисних систем, і вже на підставі цього цілком можливо об'єднати конкретні лікувальні методи і прийоми, що виникли з різних теоретичних джерел.

Поміж потужних інтеграційних шкіл вочевидь доречно виокремити дві найвідоміші: 1) біологічно орієнтована модель інтеграційної психотерапії, яку розробив у Росії професор В. Рожнов у річищі концептуальних підходів Г. Сельє і яку активно запровадила московська школа під назвою «емоційно-стресова психотерапія». Концептуальне тло цього плідного й поширеного підходу є прикладом практичного втілення в межах інтеграції методів сугестії, зокрема у формі емоційно-стресового гіпнозу, раціональної психотерапії, насамперед у формі сократичного діалогу і системи психічної саморегуляції, що проводиться як медитативне аутогенне тренування. Оскільки ключовим терміном у назві цієї концепції є слово «стрес», то вона спроможна інтегрувати різні методики (психодраму, арт-терапію, радикальні біхевіоральні та інші прийоми), що цілеспрямовано використовують мобілізувальний психофізіологічний ефект емоційного потрясіння для «одужання» людини; 2) «особистісно-орієнтована (реконструктивна) психотерапія» – приклад психологічної моделі інтеграції, яку розробляє в Росії Санкт-Петербурзька психотерапевтична школа (Б. Карвасарський, Г. Ісуріна та ін.). Базуючись на психології стосунків і вченні В. М'ясищева про неврози, ця психодинамічно спрямована концепція ставить за основну мету позитивні особистісні зміни, що проявляються у вигляді реконструкції та гармонізації порушеної системи взаємин завдяки корекції неадекватних когнітивних, емоційних і поведінкових стереотипів. Плідними методичними прийомами реалізації цього підходу обираються групова дискусія, психодрама, психогімнастика, психопантоміма, проєктивний психомалюнок, музикотерапія тощо. Особистісно-орієнтована (реконструктивна) психотерапія поєднує в собі принципи і методи біхевіоральної, когнітивної та гештальт-терапії [6; 7].

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. У дослідженні, присвяченому онтогенетично орієнтованій (реконструктивно-кондуктивній) психотерапії як концепції нееклектичної інтеграції, Ю. Шевченко відзначає, що інтенсивне освоєння російською практичною психотерапією раніше недоступного досвіду різних зарубіжних психотерапевтичних шкіл, з одного боку, і об'єктивна потреба залучення до даної, раніше

традиційно лікарської діяльності представників інших спеціальностей (передусім, психологів, педагогів і соціальних працівників), породжує низку організаційних, юридичних і методологічних проблем. У пошуках інтеграційної концепції поза межами власне психотерапевтичної парадигми автор звертається до ширшої психологічної моделі, зокрема до теорії психічного онтогенезу і вчення про дизонтогенез психіки, що дає змогу організувати просторово-часові координати психотерапевтичного процесу в трьох вимірах: «тут і тепер», «тоді і там», «незабаром і зблизька». Поєднання позитивного регресу і психоелевації, відновлення втрат і травм, зумовлених упущеними можливостями в сензитивних періодах минулого, і одночасний супровід процесу дозрівання психіки до зони найближчого розвитку дають змогу розв'язувати актуальні проблеми з позицій більшої психологічної дорослості, підкріпленої раніше не використовуваними або дефектними природно- й індивідуально-психічними резервами. На думку вченого, просторово-часова тривимірність онтогенетично орієнтованої (реконструктивно-кондуктивної) психотерапії, що є взаємопроникаючим поєднанням власне лікувальних, коректувально-психологічних, соціалізуючих і виховних впливів, дає змогу пацієнтові за відносно короткий період природного експерименту прожити життя, насичене пропущеними раніше подіями, або подіями, які поки що не сталися. Це події і випробування, які здатні зміцнити, загартувати особистість, забезпечити її необхідним досвідом задоволення, формування і субординації потреб, розширення і гармонізації соціальних зв'язків і взаємин, поглиблення самопізнання і вдосконалення способів психічної саморегуляції. Онтогенетична орієнтація психотерапевтичного процесу сприяє підготовці людини до успішного (самостійного, відповідального, реалістичного) пристосування до очікуваних її в найближчому майбутньому соціально-психологічних і психофізіологічних змін умов життя і посилює опанування цих умов; сформуванню запасу міцності, створити «психологічний корсет» відносно слабких місць її психіки, тобто підвищити загальну екзистенційну життєстійкість [7].

А. Урадовська відзначає, що загальною тенденцією сучасної психотерапії стає інтеграція, яка нерідко має принципово еkleктичний характер, у зв'язку з чим важливою проблемою прикордонної (помежової) психіатрії є пошук концептуальних моделей психотерапевтичної інтеграції, основою якої має бути єдиний клініко-психологіч-

ний підхід, що має за мету підвищення ефективності лікування, а також забезпечення вторинної і третинної психопрофілактики. Дослідниця зауважує, що моделі нееклектичної інтеграції психотерапії В. Рожнова і Б. Карвасарського, що затвердилися в Росії, при адаптації їх до дитячого віку привели до формування онтогенетичного підходу (Ю. Шевченко, Е. Ейдемільер), що спочатку формувався в рамках дитячо-підліткової психіатрії та який заснований на розумінні того, що основою виникнення помежових психічних розладів, а також наслідком їх тривалого існування, є первинні, вторинні і третинні (за Л. Виготським) механізми порушеного дозрівання психічних властивостей, функцій і компонентів особистості – психічного дизонтогенезу. Загалом вчена стверджує, що в загальній клініці вона вперше розробила інтеграцію методів психотерапії на основі концепції психічного онтогенезу з урахуванням вікової психології та уявленнями про «зрілу» особистість, а розроблена нею концепція природним чином доповнює основні концепції нееклектичної інтеграції, оскільки дає змогу об'єднати біологічно (емоційно-стресова психотерапія) і соціально (особистісно-орієнтована психотерапія) акцентовані підходи до людської суті на основі третьої найважливішої детермінанти її біопсихосоціальної єдності – неперервного (від злиття статевих клітин до самої смерті) розвитку, онтогенезу [6]. Подібні теоретико-емпіричні підходи ми враховуємо в побудові власної авторської концепції реконструктивної психотерапії особистісних розладів не-психотичного генезу в сучасній медичній психології.

Як відомо, патоморфоз сучасних неврозів свідчить, що разом з більшою їх соматизацією, полісиндромністю, розпливчатістю клінічної симптоматики, відзначається збільшення кількості хворих із депресивними, фобічними розладами, нервово-психічною анорексією тощо, які нагально потребують психотерапевтичної допомоги. Дизонтогенетичні розлади залишаються слабкою ланкою в психічній організації індивіда, роблячи його підвищено чутливим до тих або інших життєвих випробувань і природних вікових психофізіологічних криз. Відповідно будь-яка психотерапія, що не включає у свої завдання психокорекційні дії на дизонтогенетичні механізми особистості, не може розраховувати на підвищення її життєстійкості навіть у випадку хорошого миттєвого ефекту. Виправлення дизонтогенетичних утворень, що лежать в основі деяких помежових розладів, є не лише чинником вторинної психопрофілактики, а й у цілій низці випадків

достатньою умовою самостійного виходу особи, яка подорослішала і стала гармонізованішою із собою та з мікро- і макросоціумом, із прикордонного розладу.

У вітчизняній науково-психологічній традиції в контексті вивчення психічного розвитку людини, зокрема в ракурсі психотерапії особистісних розладів непсихотичного генезу, окремого універсального статусу набуває генетично-психологічний підхід. Постульовані генетичною психологією ключові принципи діалектики й культурно-історичного компаративізму дають змогу цілісно і різнобічно трактувати складні процеси особистісного онто- й соціогенезу. Методологічний зміст генетичної психології, зводячись насамперед до термінологічної домінанти – категорії «розвиток», концентрує в собі положення про те, що специфічні форми психіки не дані людині від народження, а лише задані як суспільні зразки. Отож психічний розвиток здійснюється у вигляді засвоєння цих зразків, у тому числі у процесі цілеспрямованого навчання і виховання (С. Д. Максименко).

Людина, що розвивається як духовно-тілесний індивід, породжений власною предметно-практичною діяльністю, становлення й формування якого задається програмою віддалених цілей навчання і виховання є об'єктом генетичної психології. З погляду С. Д. Максименка, «генетична психологія покликана створювати *систему знань про закономірності, механізми, психічні факти і явища, які є сутнісними у розвиткові особистості людини*» [5, 36], а «...глибинний зміст предмета дослідження – *становлення психічних властивостей людини*. Практична діяльність навчання й виховання, як і спеціальні генетико-моделюючі заходи, ми розглядаємо не просто як фактори, що впливають на генез, а як органічні складові самого предмета генетичної психології. Адже ці соціальні дії не лише впливають на розвиток, а й викликають, зумовлюють його. Отже, можна стверджувати, що вони й є розвиток. Крім того, їхня реалізація призводить до змін умов і результатів психологічного способу і змісту пізнання особистості, що, в свою чергу зумовлює модифікацію вихідних теоретичних абстракцій» [5, 304]. Підсумовуючи сутність розвитку психіки людини в онтогенезі, вчений відзначає, що «генеза особистості – це специфічна трансформація структурних компонентів діяльності опосередкованих механізмом інтеріоризації в структурні властивості і якості особистості. Тобто, інакше кажучи, особистість водночас і реалізатор діяльності (як форми прояву її потенцій), і акти-

візатор процесу функціонування діяльності, яка трансформується в психічні якості самої особистості» [5, 306].

Загалом генетична психологія якраз і передбачає різнобічне вивчення генези психічних властивостей особистості, підсилюючи увагу і до ключового методу дослідження, і до зміни дослідницької парадигми з відстеження закономірностей розвитку окремих елементів психіки до вивчення своєрідної інтегрованої єдності – особистості у процесі її неперервного становлення й розвитку. Генетична психологія повинна вивчати розгалужений спектр соціально-психологічних феноменів, насамперед виникнення психічних явищ, їхнє походження, становлення у життєвих процесах, функціонування, їхнє відродження після втрати ними дійових функцій. Тобто «генетична психологія повинна вивчати об'єктивні процеси зародження нових психічних явищ, які були в надрах попередніх, становлення нових психічних механізмів і знання про них на основі знайдених передумов» [5, 305].

Відповідно до зазначеної теоретичної парадигми, можна впевнено вибудовувати методологічні засади вивчення психотерапії особистісних розладів непсихотичного генезу. Основними принципами дослідження в генетичній психології обираються принцип аналізу за «одиницями» (визначення вихідного суперечного відношення, що породжує клас явищ як ціле); принцип історизму (принцип єдності генетичної та експериментальної лінії дослідження); принцип системності (принцип цілісного розгляду психічних утворень); принцип проектування (принцип активного моделювання, відтворення форм психіки в особливих умовах).

Однією з характерних ознак генетично-психологічного підходу до феноменології становлення людської психіки є діалектичний компаративізм, коли у річищі психофізичного розвитку «ускладнюваних структур» відбувається системне порівняльне вивчення онто- й соціо-генетичних змін на конгитивно-інтелектуальному, сенсорно-перцептивному, емоційно-регулятивному та інших рівнях. *Якраз на «зануренні» у функціональну семантику цих рівнів у психоструктурі особистості, що має розлади непсихотичного генезу і потребує допомоги, ми віднаходимо варіанти розробки і запровадження реконструктивної психотерапії.*

Теоретико-методологічна база різногалузевих психолого-педагогічних і медико-психологічних досліджень істотно збагачується і розширюється, адже генетична психологія дає простір для глибокого

й різновекторного аналізу окремих теоретичних та емпіричних парадигм. Концептуально-теоретичні постулати генетичної психології стають своєрідним філософсько-психологічним обрамленням для численних емпіричних ліній і дають змогу сформулювати нові нестандартні підходи до організації та проведення психологічних досліджень на різних рівнях, зокрема й насамперед у площині психотерапевтичної допомоги [1–5; 8]. Системно-генетичний підхід до аналізу психічних явищ (Л. Божович, Л. Виготський, В. Давидов, Г. Костюк, С. Максименко), оперуючи основними принципами історизму, аналізу за одиницями, проектування, моделювання та ін., висувається як універсальна методологічна рефлексія найскладніших психологічних феноменів, а ракурсі психотерапії – потужним теоретичним опертям для побудови й запровадження релевантних технік і прийомів.

Методологія генетичної психології як сукупність основних концептуальних змістово-семантичних і структурно-функціональних положень відображає гносеологічні шляхи формування й аналізу наукового знання про феноменологію соціально-психологічного становлення особистості, а отже є спроможною окреслити й обґрунтувати вектори осмислення реконструкції життєвого шляху людини та допомоги їй у випадку розладів і дисфункцій психотичного чи непсихотичного походження. Водночас вона є певною системою методів наукового пізнання складних перипетій психічного розвитку людини, найвідомішим з яких є експериментально-генетичний метод, який часто використовується у багатьох дослідницьких практиках [4; 5], та, на наш погляд, цілком доречний в контексті вивчення та задіяння психотерапії особистісних розладів непсихотичного генезу.

Як відзначає З. Карпенко, одним із найпозитивніших емпірично-аксіологічних моментів генетичної психології є застосування її положень і схем у психотерапії та реабілітаційній роботі. Це ще одне підтвердження актуальності й доречності залучення генетично-психологічних методів, прийомів і засобів для надання психотерапевтичної допомоги особистості з численними дисфункційними станами [3].

На думку Н. Каліної, генетично-психологічні критерії методологічної рефлексії досліджень психічного розвитку і навчання завдяки працям С. Максименка, дали змогу молодим психологам одержати адекватну теоретико-методологічну базу для досліджень, що виконуються на стику традиційних вітчизняних парадигм і щодо

нових для України глибинно-психологічних, феноменологічних, екзистенціалістських і постмодерністських теорій. А використання вченим базово-засадничого поняття «генезис» стосовно розуміння формування і розвитку психічних феноменів дає змогу повно і всесторонньо розглядати їх походження, породження, становлення і перетворення в процесі навчання і виховання людини [2].

Вітчизняна дослідниця Т. Щербан, аналізуючи крізь призму генетичної психології навчальне спілкування як процес спільної роботи вчителя й учня, в якому ця форма взаємодії будується на активному зворотному зв'язку, що організує, регулює і збагачує кожного з учасників цього процесу, відзначає плідність генетично-розвивальної парадигми в сучасній педагогічній психології. Відзначається, що у генезисі навчального спілкування реалізуються здатності вчителя до взаємин з учнями, які мають на меті актуалізацію відношень – перетворення потенційного в кожній людині в актуальне, яке використовується як надбання культури [8]. У ракурсі нашого дослідження генетично-психологічні засоби цілком доцільні і плідні для оптимізації сеансів психотерапевтичного спілкування.

Аналізуючи проблеми професіоналізації психологів, Ж. Вірна у річищі генетичної психології вичленовує життєво-стильовий концепт мотиваційно-сміслової регуляції, який «дозволяє розглядати такий феномен як актуально-потенційну активність, що локалізується у площині співвідношення функціонального простору та дійової реалізації в зонах актуального і потенційного досвіду особистості» [1, 295]. Учена виділяє механізми функціональної (мотиваційно-спонукальний, емоційно-ситуативний та когнітивний) і перспективної (аксіологічний, рефлексивний, антиципаційний) сфер мотиваційно-смілової регуляції як своєрідної проекції цілісного уявлення про особистість у її життєвому стилеві [1]. Тим самим постулюються основні принципи генетично-психологічного підходу до критеріальної організації розвивального навчання як засобу формування і саморозвитку суб'єкта учіння (а отже й суб'єкта як потенційного отримувача психотерапевтичної допомоги у випадку розладів його психічного світу).

Одним із потужних теоретичних досягнень генетичної психології є врахування принципів синергетики як цілісних фрагментів теорії самоорганізації, що описує виникнення і становлення впорядкованості в нелінійному хаотичному середовищі (яким, до речі, здебільшого є внутрішній світ чи не кожної депривованої людини – дихото-

мічної та амбівалентної на внутрішньо- та зовнішньопсихологічних рівнях активності). Розвивальними й багатоаспектними пояснювальними можливостями синергетичних підходів є насамперед спроможність стверджувати про зміну картини світу, парадигмальних засад духовності, психореабілітаційних змін тощо. Синергетика суттєво змінює уявлення про світ, тому динамічність, усталеність, повторюваність, циклічність починають сприйматись як крайні випадки нестійкості, нестабільності, стохастичності та інших фундаментальних особистісних станів і вимірів.

Висновки. Загальновизнаною науковою реальністю стає констатація того, що однією з головних перспектив української психологічної науки є подальший розвиток якраз генетичної психології – надзвичайно евристичної та продуктивної психологічної парадигми, зокрема й у ракурсі надання психотерапевтичної допомоги. Генетична психологія дає змогу різнобічного теоретико-методологічного аналізу й експериментального вивчення розвитку особистості та її діяльності у найширшому соціокультурному й медико-психологічному контексті, їй притаманний мультидисциплінарний характер, оскільки в різних сферах науково-психологічного пізнання дійсності активно використовуються її концептуальний апарат і методичний інструментарій (загальна, соціальна, вікова, медична, експериментальна, педагогічна психологія та інші галузі).

Безперечно, плідним концептуальним напрямком розвитку генетичної психології є застосування її положень і схем у психотерапії та реабілітаційній роботі, що лише підтверджує актуальність задіяння генетично-психологічних засобів для ресоціалізації депривованих осіб у різнотипних навчально-виховних закладах. Нами активно використовуються засоби і методи як юридичної, так генетичної психології, насамперед у процесі психотерапевтичної допомоги людям з особистісними розладами.

Однією з визначальних рис генетичної психології є те, що, крім розгалуженого теоретико-методологічного підґрунтя, вона наповнює безпосереднє психологічне дослідження реалістичністю та ефективністю, оскільки дає змогу розробити дієві розвивальні засоби і способи оптимального втілення у практику життєвого й освітнього простору особистості, особливо у випадках непсихотично-дисфункційного генезу.

Список використаної літератури

1. Вірна Ж. П. Мотиваційно-смилова регуляція у професіоналізації психолога : монографія / Ж. П. Вірна. – Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2003. – 320 с.
2. Калина Н. Ф. С. Д. Максименко – ведучий методолог української психології / Н. Ф. Калина // Теоретико-методологічні проблеми генетичної психології : матеріали Міжнар. наук. конф., присвяч. 35-річчю наук. та пед. діяльності акад. С. Д. Максименка (17–18 груд. 2001 р., м. Київ). – К. : Міленіум, 2002. – Т. 1. – С. 72–74.
3. Карпенко З. С. Герменевтика психологічної практики: ціннісний вимір / З. С. Карпенко // Теоретико-методологічні проблеми генетичної психології : матеріали Міжнар. наук. конф., присвяч. 35-річчю наук. та пед. діяльності акад. С. Д. Максименка (17–18 груд. 2001 р., м. Київ). – К. : Міленіум, 2002. – Т. 1. – С. 74–78.
4. Максименко С. Д. Генетическая психология / С. Д. Максименко. – Москва : Рефл-бук ; Киев : Ваклер, 2000. – 319 с.
5. Максименко С. Д. Развитие психики в онтогенезі : в 2 т. / С. Д. Максименко. – К. : Форум, 2002. – Т. 1. – 319 с. ; Т. 2. – 335 с.
6. Урадовская А. В. Интегративная онтогенетически ориентированная психотерапия психогенных непсихотических расстройств : автореф. дис. ... канд. мед. наук : спец. 14.01.06 – Психиатрия / А. В. Урадовская. – М., 2011. – 24 с.
7. Шевченко Ю. С. Современные направления психотерапии детей раннего возраста / Ю. С. Шевченко // Психотерапия сегодня : материалы 3-й Всерос. конф. по психотерапии. – М. : Изд-во Ин-та психотерапии, 1999. – С. 319–321.
8. Щербан Т. Д. Психологія навчального спілкування : монографія / Т. Д. Щербан. – К. : Міленіум, 2004. – 346 с.

УДК 159.922.32

О. В. Матласевич

**ІСТОРИКО-ПСИХОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ЯК ОСНОВА
РОЗВИТКУ ХРИСТІЯНСЬКОЇ ПСИХОЛОГІЇ В УКРАЇНІ**

У статті зазначено, що сучасна психологія переживає кризовий період свого розвитку, який переважно зумовлений конфліктом уявлень про природу людини. Обґрунтовано, що виходом із цієї кризи є розвиток християнської психології, яка не заперечує і не протистоїть сучасній академічній психології, а значно доповнює її. Розвиток християнської психології можливий за умови усвідомлення світоглядних традицій нашого народу. Цьому сприятимуть історико-психологічні дослідження.

Ключові слова: християнська психологія, духовність, моральність, історико-психологічні дослідження.